

Maurice Blanchot

Ranskalainen kirjailija-esseisti Maurice Blanchot, joka kuoli 20.2.2003 95 vuoden ikäisenä, kuuluu eittämättä sodanjälkeisen ranskalaisen kirjallisuuden keskeisiin hahmoihin.

Blanchot julkaisi ensimmäiset lehtiartikkelinsa 1930-luvun alussa. Ensimmäisen romaaninsa, *Thomas l'obscur*, Blanchot julkaisi vuonna 1941 ja viimeisen fiktiivisen kertomuksensa vuonna 1994. Blanchot'n tuotantoon kuuluu romaaneja, kertomuksia, lukemattomia lehtiartikkeleita, kirjallisuuskritiikkiä, esseitä sekä määrittelyä pakenevia fragmentaarisia kirjoituksia.

Kokonainen sukupolvi kirjailijoita ja filosofeja tunnustaa velkansa Blanchot'n ajattelulle. On tapana luetella sellaisia nimiä kuin Emmanuel Levinas, Georges Bataille, Roland Barthes, Jacques Derrida, Gilles Deleuze, Michel Foucault, Paul Auster, Paul de Man ja Julia Kristeva.

1930-luvulta alkaen Blanchot osallistui ja vaikutti lähestulkoon kaikkiin viime vuosisadan ranskalaisen filosofian liikkeisiin ja virtauksiin: fenomenologiaan 30–40-luvuilla, Kojèven hegelianismiin 40-luvulla, strukturalismiin 50–60-luvuilla, jälkistrukturalismiin ja dekonstruktioon 60-luvulta eteenpäin. Lisäksi pitää mainita keskustelu filosofian, kirjallisuuden ja politiikan suhteista, sekä keskustelu yhteisön mahdollisuudesta, ja yhteisön käsitteen uudelleen määrittelystä, jossa Blanchot'n nimi on ollut keskeisesti esillä.

Suomeksi ovat ilmestyneet kertomus *Päivän hulluus* (alkuteos 1943/1973, suomentanut Helena Sinervo, ai-ai 1996), es-

seekokoelma *Kirjallinen avaruus* (alkuteos 1955, suomentanut Susanna Lindberg, ai-ai 2003), yhteisön problematiikkaa pohtiva kirja *Tunnustamaton yhteisö* (alun perin 1983) sekä essee ”Kirjallisuus ja oikeus kuolemaan” vuodelta 1949 (*Nuori Voima* 6/01), jossa Blanchot pohdii kielen olemusta sekä kirjallisuuden kielen suhdetta filosofiaan.

Blanchot tunnetaan ehkä parhaiten kirjallisista esseistään, joissa hän käsittelee itselleen läheisiä kirjailijoita (mm. Kafka, Dostojevski, Rilke, Sade, Mallarmé, Beckett, Char, Duras). Filosofeista Blanchot'n filosofisia keskustelukumppaneita ovat muun muassa Levinas, Bataille, Hegel, Heidegger, Nietzsche, Foucault, Derrida – joitain keskeisiä mainitakseni. Levinasiin Blanchot tutustui jo 20-luvulla opiskellessaan Strasbourgin yliopistossa. Levinas johdatti Blanchot'n saksalaisen fenomenologian ja venäläisen kirjallisuuden klassikoiden pariin, ja Blanchot puolestaan tutustutti Levinasin ranskalaisen kirjallisuuden ajankohdaksiin teoksiin.

Blanchot ja Levinas lukivat ja kommentoivat toistensa tekstejä yli kuuden vuosikymmenen ajan, ja kävivät kiivas- ta keskustelua siitä, mikä on kirjallisuuden ja filosofian suhde, mikä on ajattelun suhde kieleen, tai kielen suhde toiseen, voidaanko kielen avulla lähestyä kokonaan toista, ja millaista olisi eettinen kieli – kieli joka tekisi oikeutta ulkopuolen, toiseuden, vierauden kokemuksille.

Levinasin mukaan tärkein Blanchot'n ajatteluun vaikuttanut filosofi ei kuitenkaan ole hän itse vaan pikemminkin Hei-

degger, etenkin myöhäisempi Heidegger. Blanchot on yhtä mieltä Heideggerin kanssa siitä, ettei kieli ole väline subjektin käytössä, vaan pikemminkin kieli on ennen subjektia, subjektin olemisen ehto. Heideggerin kieltä ja runoutta koskevien esseiden vaikutus näkyy Blanchot'n ajattelussa 40-luvulta alkaen. Kielen outous tai vieraus, pakenevuus, joka on yksi Blanchot'n johtajatuksista, on saanut paljon vaikutteita juuri Heideggerilta.

Asia johon Blanchot'ta lukiessa välittömästi törmää on hänen tekstiensä määrittelemättömyys. Esimerkiksi *Kirjallisen avaruuden* esseet ovat kaikessa filosofisuudessaan kaukana tyypillisestä kirjallisuuskritiikistä. Toisaalta Blanchot'n keskeisimpänä filosofisena tekstinä pidetty "Kirjallisuus ja oikeus kuolemaan" on paikoitellen hyvinkin tiheää runollista tekstiä. Blanchot tunnetaan kirjottajana, jonka asemaa kirjallisuuden, kritiikin ja filosofian kentällä on vaikea määritellä juuri siitä syystä, että hänen kirjoituksensa hämärtävät kaikkia olemassa olevia lajierotteluita ja -määritelmiä. Blanchot tunnetaan myös poikkeuksellisen vaikeana kirjoittajana, kirjoittajana joka – kuten Blanchot itse määrittelee kirjailijan tehtävän – kirjoittaa "katse filosofian horisontissa".

Ongelmallisinta Blanchot'n esseitä lukiessa on se, ettei hän juuri koskaan mainitse lähteitään. Eräs Blanchot'n tyylin tunnusmerkeistä ovat harvat ja harakitut mutta hyvin avoimiksi ja arvoitukselliseksi jäävät viittaukset hänelle läheisiin filosofiin – muun muassa Heideggeriin, Nietzscheen, Batailleen ja Le-

vinasiin. Vaikka kirjoittaminen onkin Blanchot'lle loputonta keskustelua toisten kirjoittajien ja filosofien kanssa, hän yleensä jättää keskustelukumppaninsa nimeämättä.

Eräs syy nimeämisestä pidättäytymiseen on puhtaasti käytännöllinen. Suurin osa Blanchot'n esseistä on alun perin julkaistu aikakauslehdissä ja vasta myöhemmin koottu yksiin kansiin. Syvällisempi peruste löytyy Blanchot'n näkemyksestä, jonka mukaan kieli on perimmäältään nimitöntä, hallitsematonta, eräänlaista merkityksen ja merkityksettömyyden lähteetöntä virtaa joka ylittää yksittäisen kirjoittajan subjektiivisuuden. Kirjoittajaan nähden kieli on vierautta ja ulkoisuutta. Kirjoittamisen ehtona on jopa se, että kirjailija on valmis luovuttamaan itsensä kirjoitukselle, sen vieraudelle, toiseudelle.

Teoksen syntymisen ehtona on, että kirjailija itse katoaa teoksen tieltä. Teos on ikään kuin ensisijainen kirjailijaan nähden. Voisi päätellä, että tämän logiikan mukaan Blanchot antaa myös siteeraamiensa filosofien jäädä nimettömiksi. Toisen toiseuden tai ystävyuden arvon kunnioittaminen eivät merkitse toisen vetämistä parrasvaloihin, vaan toisen katoamisen ja vetäytymisen sallimista. Tästä näkökulmasta voimme myös ymmärtää, miksi Blanchot itse vetäytyi julkisuudesta, ja miksi Blanchot'sta on olemassa vain muutama epäselvä valokuva eikä yhtään ainoaa haastattelua – ja kuitenkin Blanchot on kirjailija jonka osallisuus oman aikansa kirjallisuuteen ja filosofiaan on yksi näkyvimmistä.

Paradoksaalinen suhde näkyvän ja näkymättömän välillä on keskeinen kaikissa Blanchot'n kirjoituksissa. Kirjailijana Blanchot kuvaa kokemuksia, jotka jollain tavalla kyseenalaistavat katseen todistusvoiman. Tällainen on erityisesti kuoleamisen kokemus. Toistuvien aihe Blanchot'n kertomuksissa ja esseissä on kuolema, etenkin toisen kuolema. Useimmissa Blanchot'n tarinoissa kuolemaan, *joku kuolee*, tai koetaan suuri menetyks tai katastrofi, joka lähenee kuoleamisen kokemusta. Blanchot'n tarinat siis todistavat sitä, miten toinen kuolee – kertomukset ovat eräänlaisia Orfeus-myytin variaatioita, pyrkimyksiä seurata toista kuoleman ja todistaa toisen kuoleman. Samalla kertomukset esittävät kysymyksen, voiko toisen kärsimystä tai kuolemaa todistaa? Voiko olla kertomista todistamisen merkityksessä?

Blanchot'lle kuolema on jotakin, joka jää katseen ja ajattelun tuolle puolen, mutta tekee meidät samalla tietoisiksi niiden rajoista. Yhteisön olemusta pohitivassa kirjassaan *Tunnustamaton yhteisö* Blanchot puhuu kuolevien yhteisöstä, joka on Blanchot'lle ainoa mahdollinen eettisen yhteisön malli. Ajatuksena on, että vasta kokemus toisen kuoleman avaa eettisen yhteisön mahdollisuuden. Kuolevien yhteisö on myös välttämättä avoin yhteisö – yhteisö joka ei perustele itseään sulkemalla jotakin ulkopuolelleen. Kuolema on myös raja, jota ei lähestytä katseen voimin.